

Леопольд Ященко: життя як Гомін

8 квітня, 22:02

У пам'яті багатьох киян він залишився сивим дивакуватим чоловіком, який навіть у метро награвав на сопілочці різних мелодій — і народних пісень, і з балету "Лебедине озеро". Леопольд Ященко. Людина-легенда. Музикант, фольклорист, керівник хору "Гомін". Власне, справді великий українець, якого втратила Україна.

У пам'яті багатьох киян він залишився сивим дивакуватим чоловіком, який навіть у метро награвав на сопілочці різних мелодій — і народних пісень, і з балету "Лебедине озеро". Леопольд Ященко. Людина-легенда. Музикант, фольклорист, керівник хору "Гомін". Власне, справді великий українець, якого втратила Україна.

Упродовж місяця Україна поховала трьох своїх славетних синів. **Лесь Танюк**. Анатолій Авдієвський. Тепер — **Леопольд Ященко**. Відходить у вічність покоління шістдесятників. Це лише "вождь усіх народів" стверджував, що незамінних людей немає. Яка облуда... А надто в мистецтві.

Втрати ці — непоправні. Й на місці кожного з них зяє порожнеча, яка ще довго ятрить душу невимовним сумом.

...У кращий зі світів відійшов великий патріот, справді народний герой України — Леопольд Іванович Ященко. Не доживши рівно два місяці до свого 88-річчя (2.06.1928—2.04.2016)

Він батько не лише для своїх двох синів — Івана й Тараса, а й для понад тисячі "гомінчан" чи "ященківців", які майже за півстоліття пройшли через його хор.

Вони зібралися провести його в останню путь. Поважні, сивочолі, здебільшого вже далеко не здорові.

А ще — ті, хто вважав за свій обов'язок віддати останню шану людині-легенді. Втирали сльози й обнімалися, раділи зустрічі: "Жаль лишень, що бачимося все частіше на похоронах..."

Біля Володимирського собору, де його відспівували, Хор якось розгубився, осиротілий, приголомшений втратою.

І чомусь не знайшлося нікого, хто завів би хоча б "Ой у лузі червона калина..." І щоб підхопили всі присутні, і щоб бодай на зупинці почули це байдужі перехожі. Як чули упродовж останніх понад 30 років (від часу відродження Хору в 1984) — у парках і скверах, на площах і в метро, у свята і в будні — всюди, де збиралося бодай кілька його співаків.

Цей хор був неодмінним учасником УСІХ масових патріотичних заходів. І Революції Гідності. І нашого Вертепу Нової Січі, в якому я за 25 років "доросла" від єдиної жіночої ролі Рахилі до Вертепниці. (На Різдво 1989-го в Будинку вчених "Гомін" уперше могутньо — десь 80-ма голосами — "коментував" колядками нашу вертепну виставу на честь уродин Івана Макаровича Гончара).

...Вже на Байковому цвинтарі біля могили його пам'яті присвятили "Калину", "Чуєш, брате мій", "Сховалось сонце за горою". Під акомпанемент кобзи Тараса Компаниченка.

Саме від "Гомону" я свого часу вперше почула "наживо" обрядові пісні на Івана Купала в Гідропарку (вражаюче дійство з вінками на воду й перестрибуванням через багаття, а які барвисті автентичні строї!) у 1988 р., коли приїхала до Києва в аспірантуру Інституту мистецтвознавства, фольклористики

та етнології імені М.Рильського НАН України.

Як і Леопольд Ященко — тільки на 30 років пізніше. До того самого наукового керівника — професора Миколи Максимовича Гордійчука: Леопольд Іванович був його першим аспірантом. А я — останньою...

Вже тоді постать Ященка героїзувалася й міфологізувалася. Виявилося, що його 20 років тому вигнали з Інституту за націоналізм. "З вовчим білетом".

Значно пізніше я з'ясувала, що того лихого 1968 р. вони з дружиною — етнологом Лідією Орел — підписали лист проти закритих судилищ над політв'язнями. І "в момент" опинилися на вулиці (Лідію Григорівну викинули з УНДІПу — Інституту педагогіки).

Таким чином для Ященка перекреслилося блискуче наукове майбутнє. На той час він захистив кандидатську дисертацію "Українське народне багатоголосся" (1960), за якою в 1962 р. видрукував монографію, що не лише не втратила цінності, а й досі є неперевершеною.

На підставі численних власних фольклорних експедицій у різні регіони України та сотень записів, здійснених "на слух", із допомогою олівця, а пізніше (з появою магнітофонів) — підтверджених і магнітофонними записами, Ященко вивів типологію й науково осмислив українське народне багатоголосся як унікальне надбання світового рівня.

Книжку по його звільненні з бібліотеки вилучили. А дивом уцілілий автореферат (російською мовою — бо інакше не можна було) зберіг сліди заклеювання "ідеологічно шкідливої" обкладинки.

Мої старші колеги відгукувалися про Леопольда Івановича з величезним пієтетом. Згадували, як симпатизував йому Максим Рильський (що на той час був директором Інституту).

Досі як анекдот згадують, що Ященко часто запізнювався на роботу. Потрібно було приходити на 9 годину, а на дверях чатував всюдисущий Кость Гуслистый і заносив тих, хто запізнюється, в чорний список, після чого доводилося писати пояснювальну записку. Леопольд Іванович написав їх чимало, а одного разу не витримав і пояснив: "Я запізнився тому, що шукав штани, які не міг знайти!". Рильський попросив скопіювати цю пояснювальну, співробітники підхопили її як крилатий вислів, але прикрість була в тому, що він справді переживав велику матеріальну скруту й мав їх однісінькі!

Так і залишився назавжди безсрібником...

І сьогодні цікавими й непересічними є Ященкові книжки "Порфирій Демуцький (нарис про життя і творчість)" (1957), "Григорій Верьовка (нарис про життя і творчість)" (1965), збірники "Українські народні романси" (1961), "Буковинські народні пісні" (1963), "Українське народне багатоголосся" (1963).

Останньою, значно порізаною цензурою книжкою стала "Державна заслужена капела бандуристів Української РСР" (1970).

Решта — добірки народних пісень "Українська родина" (2000), "Україна в обрядах на межі тисячоліть" (2001), "Пісні Черкащини" (2004), "Шевченків край" (2005), та репертуарні збірники "Колядки та щедрівки" (2005), "Красна весна, тихе літо" (2007) — вийшли вже в часи Незалежності.

А ще — понад 200 статей, сценаріїв, рецензій тощо. Але слава й визнання (у вигляді Премії Чубинського та Шевченківської) прийшли тільки на початку 1990-х.

Від кінця 1960-х Леопольд Іванович вимушено перевів свою діяльність у практичну площину.

"Оживляв" із хором власні польові записи (займався тим ще з 3-го курсу музичного училища, де навчався в класі Павла Муравського, тобто з 1949 р.!) — як автентичні, так і опрацьовані й авторські твори — загалом понад 400.

На "зорі" він написав масштабну кантату "Поема про Україну" (1954) — композицію-ж бо вивчав у самого Левка Ревуцького в Київській консерваторії. Але надалі обмежувався лише пісенно-хоровими жанрами. Особливо після того, як вигнали зі Спілки композиторів. За той-таки "націоналізм". За те, що відроджував старовинні українські обряди, не включав до репертуару хору радянських масових пісень, відмовився від нав'язуваного "комісара".

Втім, його обробки звучали в Хорі Верьовки, "Хрещатику". Їх виконували Євгенія Мірошніченко ("Ой мала у я коморі просо"), Вікторія Лук'янець ("Ой де ти підеш?" — їх відео на Фейсбук виставили Тарас Ященко, який викладає музику в Мюнхені, та учениця Євгенії Мірошніченко Тамара Ходакова.

Хор тоді розігнали. Але братство залишилося.

А імена "Ященко" і "Гомін" назавжди стали для них паролем, маркером національної свідомості, самовідданості, гідності.

Згадували, як Ященко на будь-яких, навіть найвищого рівня зібраннях міг підвестися й запитати: "Скажіть, а чому в Києві немає українських дитячих садків? Я хочу віддати туди своїх дітей, а їх немає!"... "Да как он смеет?" — обурювалося начальство... А він у принципових питаннях залишався твердим і непоступливим.

...Бусик із труною виїжджав за огорожу Володимирського собору під оплески — як і належить великому артисту. А люди ще довго не розходилися. Згадували, як після роботи чи лекцій бігли на схили Дніпра — неподалік оселі іншого великого патріота, скульптора, художника та етнографа Івана Макаровича Гончара, де співали колядок, щедрівок, купальських (це ж він тоді й подав ідею молодшому товаришеві Леопольду — відродити українську обрядовість). Як одразу ж потрапляли під нагляд "компетентних органів", з усіма сумними наслідками: "співбесідами", обшуками, навіть затриманнями.

Колись ув'язнили й Леопольда Івановича — "за тунєядство".

Коли Лідії Григорівні вдалося пробитися до нього, Ященко зустрів її словами: "Ти нотний папір принесла?!" Згодом цей випадок також перейшов у легендарну площину.

Його сопілка (яку почав опановувати в часи другого "Гомону") була його диригентською паличкою, його камертоном, його спільницею, співрозмовницею з попутниками дорогою на роботу й назад. Мало не до останніх днів своїх він їздив метро — й мало не щоразу "зашпортувався" перед турнікетом: ніяк не міг знайти картку для проходу, а сувора чергова по станції "Золоті ворота" щоразу (!) відмовлялася його пропускати ("Не положено! У нас камери!").

Лише останнього місяця хористи привозили його на репетиції на таксі — чотири рази на тиждень!

Останнього тижня він уже не вставав. Терапевт сумно зітхав: "Організм вичерпав свій ресурс".

Але Леопольд Іванович співав! Народних пісень. Згадував минуле і співав. Допоки не згас.

Догоріла свічка життя достойного і славного. "Святий був чоловік!" — одностайно вигукують усі, хто його знав.

Напевне, він вирушив прямою дорогою до раю, — там же теж потрібні музиканти, а надто такі. Нехай земля, що прийняла його, буде йому пером, а душа його нехай упокоїться. Він віддав себе всього. Без останку. І залишив по собі Добру пам'ять. Вічну пам'ять.